

คปต. มีหน้าที่ดังนี้

1. ให้ความสนับสนุนทางด้านวิชาการและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการตามโครงการที่สภาตำบลเป็นผู้ดำเนินการ หรือได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการ
2. ช่วยเหลือสภาตำบลในการตรวจสอบความเป็นไปได้ของโครงการ ทั้งในด้านเทคนิคและค่าใช้จ่ายของโครงการ
3. ดำเนินการอื่นใดตามที่ทางราชการและสภาตำบลมอบหมาย

งานเร่งรัดพัฒนาชนบท หรืองาน รพช. คืออะไร?

งานเร่งรัดพัฒนาชนบท หรืองาน รพช. เป็นงานพัฒนาระดับท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือชาวชนบทให้อยู่ดีกินดี ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต มีระดับความเป็นอยู่และสุขภาพพลานามัยดีกว่าที่เคยเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้เกิดความสงบสุข มีเสถียรภาพและความมั่นคงในหมู่พี่น้องชาวชนบท อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย

เหตุผลสำคัญที่จะต้องมีการเร่งรัดพัฒนาชนบทก็เพื่อเร่งรัดจัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม กับความไม่เท่าเทียมกันในอาชีพและรายได้ของประชาชนในชนบท อันก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนให้หมดสิ้นไปโดยรวดเร็ว งานเร่งรัดพัฒนาชนบทจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผน และดำเนินการที่จะกระจายการพัฒนาให้ทั่วถึง และตรงกับความต้องการของพี่น้องชาวชนบทให้มากที่สุด งานเร่งรัดพัฒนาชนบทจึงต้องดำเนินในลักษณะกิจกรรมผสมด้วยการสร้างถนนชนบท พัฒนาแหล่งน้ำ ให้การรักษาพยาบาลและอนามัย จัดที่อยู่อาศัยและส่งเสริมเยาวชนที่อยู่ในชนบทที่รู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และการสนับสนุนส่งเสริมให้ชาวชนบทรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นต้องมีการพัฒนาด้านอื่นๆ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของพี่น้องชาวชนบทควบคู่กันไป การที่จัดลำดับการพัฒนาในรูปแบบกิจกรรมผสมขึ้นนั้น ก็เพื่อให้บังเกิดพลังและความเข้มข้นในการพัฒนา งานเร่งรัดพัฒนาชนบทหรืองาน รพช. มีจุดหมายสำคัญที่จะช่วยเหลือและยึดเหนี่ยวชาวชนบทให้บังเกิดความเข้าใจในปรารถนาดีของรัฐบาล และมีความผูกพันต่อสถาบันของชาติให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

การที่กำหนดให้งานเร่งรัดพัฒนาชนบทเป็นการดำเนินงานระดับท้องถิ่น ก็เพื่อที่จะให้พี่น้องชาวชนบทเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา และการปกครองระดับท้องถิ่น โดยถือหลักว่าประชาชนในท้องถิ่นย่อมต้องรู้ปัญหา และความต้องการของตน ดีกว่าบุคคลอื่นที่ไม่อยู่ในท้องถิ่น การพัฒนาชนบทในรูปเดิม มุ่งที่จะสนับสนุนหน่วยราชการระดับส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคในการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้การพัฒนาไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนนัก เมื่อการเร่งรัดพัฒนาชนบทเกิดขึ้น ก็ได้ให้ประชาชนใช้สิทธิใช้เสียงเรียกร้องความต้องการของตนผ่านสภาตำบลและสภาจังหวัด ส่วนสมาชิกสภาตำบลและสมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่ประชาชนในท้องถิ่นเลือกตั้งเข้ามาให้เป็นหูเป็นตาแทนประชาชน จะทำหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานเร่งรัดพัฒนาชนบทให้ตรงกับความต้องการของประชาชนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

งานเร่งรัดพัฒนาชนบทเป็นงานที่สนับสนุนองค์การบริหารส่วนจังหวัดและตำบล โดยมอบปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เครื่องจักรกล คน วัสดุ งบประมาณ และสิ่งสำคัญอื่น ๆ ให้เป็นสมบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการโครงการ และมีสภาจังหวัดเป็นผู้ควบคุมการดำเนินกิจการต่าง ๆ ภายในจังหวัด และมีสภาตำบลให้คำแนะนำและร่วมในการดำเนินแผนพัฒนา และการรวมกลุ่มอาชีพระดับตำบล หมู่บ้าน

งานเร่งรัดพัฒนาชนบทจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุกหน่วยทุกระดับ รวมตลอดถึงความช่วยเหลืออย่างสุจริตใจของมิตรประเทศ ผลงานเร่งรัดพัฒนาชนบทคือผลสำเร็จของการร่วมแรงร่วมใจของข้าราชการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตเร่งรัดพัฒนาชนบท ข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และธนาคารที่ร่วมปฏิบัติงานเร่งรัดพัฒนาชนบท นอกจากนั้นผลสำเร็จของงานที่ประมาณค่ามิได้ ได้แก่ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของพี่น้องชาวชนบทที่ทุ่มเททั้งพลังความสามารถเสริมสร้างพลังทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองขึ้นในชนบท เพื่อความมั่นคงถาวรของประเทศ

ประวัติการเริ่มงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

งานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) เป็นงานที่เริ่มมาจากความจำเป็นและเหตุการณ์ที่จะต้องเร่งรัดช่วยเหลือชาวชนบท 3 ประการคือ

1. ในปี พ.ศ. 2506 คณะกรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้จัดทำแผนพัฒนาภาค ซึ่งประกอบด้วยโครงการหลักแทบทั้งสิ้น เช่น การที่จะพัฒนาภาคโดยการสร้างทางหลวงเชื่อมระหว่างจังหวัด การก่อสร้างเขื่อนพลังไฟฟ้า การขยายโรงพยาบาล และการจัดสร้างมหาวิทยาลัย เป็นต้น ในการพิจารณาแผนการลงทุนของรัฐบาลดังกล่าว คณะกรรมการได้พิจารณาเห็นว่าการลงทุนก่อสร้างเหล่านั้น แม้ว่าจะมีความสำคัญ แต่หาได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ชาวชนบทในระดับตำบล หมู่บ้านได้ทันที ชาวชนบทในภาคนั้น ส่วนใหญ่ย่อมจะไม่สามารถรับการลงทุนพัฒนาตามแผน คณะกรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ให้มีการจัดทำแผนการเร่งรัดพัฒนาชนบทเพื่อพัฒนาและช่วยเหลือประชาชนในระดับตำบล หมู่บ้านให้ได้ผลโดยเร็ว จึงได้มอบหมายให้สำนักงานประมาณเป็นศูนย์ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนและดำเนินการทันที ซึ่งงานนี้เป็นการเริ่มกำเนิดของแผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบทในปัจจุบัน

2. ในระยะเวลาเดียวกันนั้น รัฐบาลได้เริ่มต้นตัวต่อภัยจากการแทรกซึมเพื่อุญแหญ และการก่อการร้ายในชนบทที่ทางไกลและกันดาร โดยเฉพาะในเขตจังหวัดชายแดนที่ติดต่อกับประเทศลาว โดยผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้จัดส่งคนเข้าแทรกซึมและใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะรวบรวมสมัครพรรคพวกจากประชาชนในตำบล หมู่บ้านทางไกล เป็นเขตเริ่มต้นที่จะขยายการบ่อนทำลายและการก่อการร้ายไปสู่ชนบทอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป โดยมีแผนที่จะรวบรวมชาวชนบทในตำบล หมู่บ้านทางไกลที่กิจกรรมของรัฐบาลด้านต่าง ๆ ยังเข้าไปไม่ถึง ประกอบกับความแร้นแค้นที่มีอยู่โดยทั่วไป ทำให้ชาวชนบทเหล่านั้นเริ่มหลงเชื่อ และมีท่าทีรวมกำลังโอบล้อมเข้าก่อการร้ายจากป่าเข้าไปหาเมือง รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเร่งรัดพัฒนาชนบทโดยการเข้าช่วยเหลือและสร้างความเข้าใจ สร้างความร่วมมือร่วมใจต่อประชาชนในตำบล หมู่บ้านที่ทางไกลโดยเร็ว จึงมีนโยบายให้จัดทำแผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบทขึ้นเพื่อการนี้

3. ในขณะที่เหตุการณ์ทางด้านเศรษฐกิจมีความรุนแรงขึ้น และรัฐบาลได้เริ่มจัดหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของคณะกรรมการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป กลาง) ออกช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นห่างไกลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปีเดียวกันนั้นทางหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่มีแผนเข้าช่วยเหลือประชาชนเป็นบางท้องถิ่น และจะต้องเคลื่อนที่ต่อไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อช่วยเหลือประชาชนในลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าการช่วยเหลือและพัฒนาพร้อมกับประชาชนนั้น จะต้องมีการดำเนินงานติดต่อกันไป โดยจะต้องมีหน่วยงานประจำดำเนินงานที่หน่วยเคลื่อนที่ได้เริ่มต้นไว้ ให้ขยายตัวต่อไปอย่างทั่วถึงและไม่มี การขาดตอน ทางรัฐบาลจึงได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ช่วยรับช่วงงานตามแผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบท การดำเนินงานตามแผน รพช. จึงจัดรูปเป็นงานส่วนท้องถิ่น โดยให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในท้องถิ่น รวมกับประชาชนตั้งแต่นั้นมา

นโยบายเร่งรัดพัฒนาชนบท คือ การผนึกกิจกรรมการพัฒนาชนบท ในบริเวณยากจนเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างประชาชนในชนบทและประชาชนในเมืองหลวง เป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมให้ชาวชนบทประกอบสัมมาอาชีพเพิ่มพูนรายได้ และลดปัญหาการว่างงานในชนบท ตลอดจนจัดให้มีงานบริการด้านสังคมเบื้องต้นเข้าไปดำเนินการในบริเวณพัฒนา อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขและความมั่นคงแก่ท้องถิ่นและประเทศชาติ

นโยบายในการดำเนินงาน มีดังนี้

1. ใช้กิจกรรมผสม 4 ประเภทคือ งานถนน งานพัฒนาแหล่งน้ำ งานพัฒนาอาชีพ และรายได้ และงานบริการสังคมเบื้องต้น ผนึกเข้าไว้ในแผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
2. จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด โดยพยายามให้ประชาชนได้ทำงานร่วมกับทางราชการ มีพลังที่จะสร้างความก้าวหน้าของตนเองต่อไป
3. สร้างสรรค์และส่งเสริมให้ประชาชนผู้ผลิตสามารถดำเนินธุรกิจด้วยตนเองได้อย่างมั่นคง และสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกันในทางที่จะก่อให้เกิดรายได้
4. ให้มีการพร้อมเพรียงในการพัฒนา และสนับสนุนให้มีการนำวิชาการใหม่ ๆ ไปสู่กิจกรรม

5. ให้กำหนดพื้นที่พัฒนาชนบทตามความสามารถและทรัพยากรของท้องถิ่น โดย
นำงานประเภทต่าง ๆ ของแผนงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเข้าไปปฏิบัติสอดคล้องและประสานกัน

1) พื้นที่พัฒนา เพื่อฉนักรกักรรรม รพช. ประกอบด้วยกิจกรรมหลายประเภทฉนักร
เข้าด้วยกันอย่างครบถ้วนและพร้อมเพรียง

2) พื้นที่พัฒนา เพื่อเตรียมการฉนักรกักรรรม รพช. ประกอบด้วยงานโครงการ
พัฒนาชนบทบางประเภทให้มีความเข้มข้นรองจากพื้นที่ดีเด่น เป็นการเตรียมพื้นที่พัฒนาให้เป็น
พื้นที่เด่นในอนาคต

3) พื้นที่พัฒนา เพื่อรักษาความมั่นคง ประกอบด้วยงานพัฒนาชนบทบางประเภท
เพื่อช่วยประชาชนที่มีฐานะยากจนและมีการก่อการร้าย ซึ่งจะมีผลในด้านการเอาชนะจิตใจ
ประชาชน ป้องกัน แก้ไข และลดปัญหาการก่อการร้ายในชนบท

4) พื้นที่บุกเบิกเพื่อจัดสรร ประกอบด้วยงานพัฒนาชนบทบางประเภท ที่เข้าไป
พัฒนางานบุกเบิกจัดสรรให้ประชาชนเข้าไปอยู่อาศัย มีงานก่อสร้างทางหรือปรับระดับพื้นที่และ
ส่งเสริมอาชีพบางประเภท

5) พื้นที่พัฒนาทั่วไป ประกอบด้วยกิจกรรมโครงการบางประเภทตามความจำเป็น
เพื่อช่วยเหลือประชาชน โดยอาศัยตามความจำเป็น เพื่อช่วยเหลือประชาชนโดยอาศัยการ
พิจารณาโครงการของจังหวัดที่ยังเหลืออยู่

วัตถุประสงค์และการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ประการสำคัญที่สุดของงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ได้แก่ การพัฒนาเพื่อ
สร้างความมั่นคงในชนบท แม้ว่าภาวะการเมืองในประเทศจะมีการเปลี่ยนแปลงแต่การช่วยเหลือ
ชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลให้อยู่ดีกินดี จักต้องกระทำต่อไป เพื่อให้ชาวชนบททั่วไปยึดมั่นและภักดี
ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการ สร้างความเป็นปึกแผ่นแก่
บ้านเมือง

ภาระในการสร้างความมั่นคง มีดังนี้

1. สร้างเสริมช่องทางที่เข้าถึงประชาชนที่อยู่ห่างไกลและโดดเดี่ยวโดยเร็ว
2. พัฒนาชนบทให้พ้นจากภาวะของการไร้ความหวังในการดำรงชีวิต
3. พัฒนาชนบททั้งด้านอาชีพ จิตใจ และพลานามัย
4. พัฒนาเยาวชนวัยฉกรรจ์ เพื่อสร้างอนาคตที่มั่นคงในชนบท

กรรมวิธีเพื่อบรรลุผลจะต้องมีองค์ประกอบ คือ

1. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชนบทกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของรัฐ
2. จัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวก ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมในลักษณะผูกพันชนบทให้มีผลประโยชน์ร่วมกับรัฐบาลตลอดไป

3. เสริมสร้างงานพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกับสภาตำบล

งานเร่งรัดพัฒนาชนบทต่างกับงานพัฒนาตามปกติในสาระสำคัญ คือ งานพัฒนาตามปกติมุ่งผลทางเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง แต่งานเร่งรัดพัฒนาชนบทอาศัยงานพัฒนาเป็นสื่อสร้างความมั่นคงในชนบท จึงต้องกำหนดแผนงานพัฒนา เป็นกระบวนการพัฒนาผสมของ รพช. ประกอบด้วย

1. การพัฒนาช่วยเหลือประชาชนเพื่อรักษาความมั่นคง ได้แก่ การนำปัจจัยในการผลิต การดำรงชีพ และการประกอบอาชีพไปให้ชนบท
2. การพัฒนาช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลให้มีรายได้ยิ่งขึ้นและมีกิจกรรมร่วมกับรัฐบาล ได้แก่ การรวมพลังประชาชนเพื่อให้การประกอบอาชีพและการดำรงชีพดียิ่งขึ้น
3. การพัฒนาระบบบริหารในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้แก่ การจัดระบบงานในลักษณะหน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

ภารกิจของ รพช.

1. ลดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลในชนบทให้น้อยลง
2. เพิ่มพูนอาชีพ รายได้และบริการสังคมแก่ชนบทได้รวดเร็ว

3. ลดปัญหาการว่างงานในชนบท

4 ป้องกัน แก้ไข และลดปัญหาการก่อการร้าย

ลักษณะของงานเร่งรัดพัฒนาชนบทอาจแตกต่างกับงานของหลายๆ กรม กล่าวคือ มีคณะกรรมการกลางเร่งรัดพัฒนาชนบท ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน และมีรัฐมนตรี หรืออธิบดี หรือผู้แทนส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในงานเร่งรัดพัฒนาชนบท คณะกรรมการฯ ดังกล่าวมีหน้าที่กำหนดนโยบาย สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากรม เป็นผู้ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปตามนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลางเร่งรัดพัฒนาชนบท การปฏิบัติงานจะมีการคัดเลือกจังหวัด ประกาศให้เป็นเขตปฏิบัติงาน รพช. โดยคณะกรรมการกลางเร่งรัดพัฒนาชนบท สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเป็นผู้รวบรวมข้อมูลคัดเลือกท้องถิ่น ตำบล อำเภอ ที่เหมาะสมเพื่อที่จะนำ ขบวนการพัฒนาตามแผน รพช. ซึ่งเรียกว่า “แผนพุทธเจดีย์” มาบรรจุในท้องถิ่นนั้น ๆ

สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.)

รัฐบาลไทยได้จัดตั้งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทขึ้น เป็นส่วนราชการมีฐานะเทียบเท่ากรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2509 เพื่อเร่งรัดพัฒนาชนบทในเขต ล้อมแหลมต่อภัยจากการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ งานในระยะแรกหนักไปในทางก่อสร้าง ถนนขนาดเล็กในชนบททั่วกันดาร เพื่อเป็นหนทางที่จะนำบริการด้านอื่น ๆ ไปสู่ประชาชน ในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการโอนหน่วยงานนี้ไปขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย มาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ หน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทมีอยู่ 4 ประการคือ

1. เร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชนบท โครงการฝึกอบรมพัฒนาชนบท เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประชาชนในชนบทและประชาชนในเมือง
2. จัดให้มีบริการสิ่งก่อสร้างขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การสร้างถนน การพัฒนาแหล่งน้ำ การปรับปรุงที่ดินประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในชนบท
3. จัดให้มีการประชาภิเษก การบริหารสังคมเบื้องต้น การพัฒนาเยาวชนชนบท และปรับปรุงสมรรถภาพของชาวชนบทให้สามารถประกอบอาชีพ และลดปัญหาว่างงานในชนบท

4. สนับสนุนและส่งเสริมชาวชนบทให้รู้จักใช้บริการสิ่งก่อสร้างขั้นพื้นฐาน และกิจกรรมบริการสังคมเบื้องต้นเพื่อพัฒนาอาชีพและรายได้ของครัวเรือนชนบท ตลอดจนถึงการสนับสนุนให้ชาวชนบทผนึกกำลังรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกร เพื่อดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนของวงจรธุรกิจการเกษตร

กรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน เป็นส่วนราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่และความรับผิดชอบ 12 ประการ ดังนี้

1. ร่วมกับประชาชนในการยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนงานหรือโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. แก้ไขปัญหาและอุปสรรคความเดือดร้อนของประชาชน เกี่ยวกับปัจจัยขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินธุรกิจเศรษฐกิจในส่วนของประชาชน โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นที่จำเป็นและเกินขีดความสามารถของประชาชนโดยให้สอดคล้องกับภาวะการณ์
4. ผูกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดการประชุม สัมมนา ปฐมนิเทศ เพื่อเป็นการเผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานพัฒนาชุมชน
5. ให้การศึกษาและฝึกอบรมในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในครอบครัวแก่ประชาชนเพื่อยกระดับการครองชีพและสุขภาพอนามัยของประชาชนให้ดีขึ้น
6. ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
7. สนับสนุนการกระจายอำนาจการปกครองตนเองส่วนท้องถิ่น โดยฝึกอบรมการดำเนินงานของท้องถิ่นตามระบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนเพื่อให้มีความเชื่อมั่นและ

สามารถรับผิดชอบในการพัฒนาและการปกครองตนเอง รวมทั้งปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของการรวมพลังเพื่อความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

8. ศึกษา วิจัย และประเมินผลงานพัฒนาชุมชนทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ เพื่อเสนอแนวความคิด หลักการ วิธีการ รวมทั้งเปรียบเทียบผลการดำเนินงานและดัดแปลงนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของประเทศ ตลอดจนการเผยแพร่ผลการวิจัยแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป

9. สนับสนุนให้บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การได้ใช้ความรู้ ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยให้มีอาสาสมัครในงานพัฒนาชุมชน

10. เป็นศูนย์กลางการบริหารงานพัฒนาชุมชน และทำหน้าที่ประสานงานกับ กระทรวง ทบวง กรม และองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้โครงการต่าง ๆ ประสานสอดคล้องกัน

11. เป็นสำนักงานและเลขานุการของคณะกรรมการประสานนโยบายและแผนพัฒนาชุมชน และคณะกรรมการอื่นที่สร้างขึ้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

12. หน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐบาลหรือกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย

การบริหารและการประสานงานพัฒนาชุมชน กระทำในรูปของคณะกรรมการระดับต่าง ๆ คือ ระดับส่วนกลาง (ระดับชาติ) ระดับส่วนภูมิภาค และระดับท้องถิ่น

ระดับส่วนกลาง มีคณะกรรมการประสานนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย และอธิบดีของกรมที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่กำหนดนโยบายและวางแผนดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการประสานงาน เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องต่าง ๆ โดยจะมีการประชุม 4 เดือนต่อ 1 ครั้ง และสามารถแต่งตั้งอนุกรรมการต่าง ๆ เป็นการประจำหรือครั้งคราวเฉพาะเรื่องก็ได้

ระดับส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ

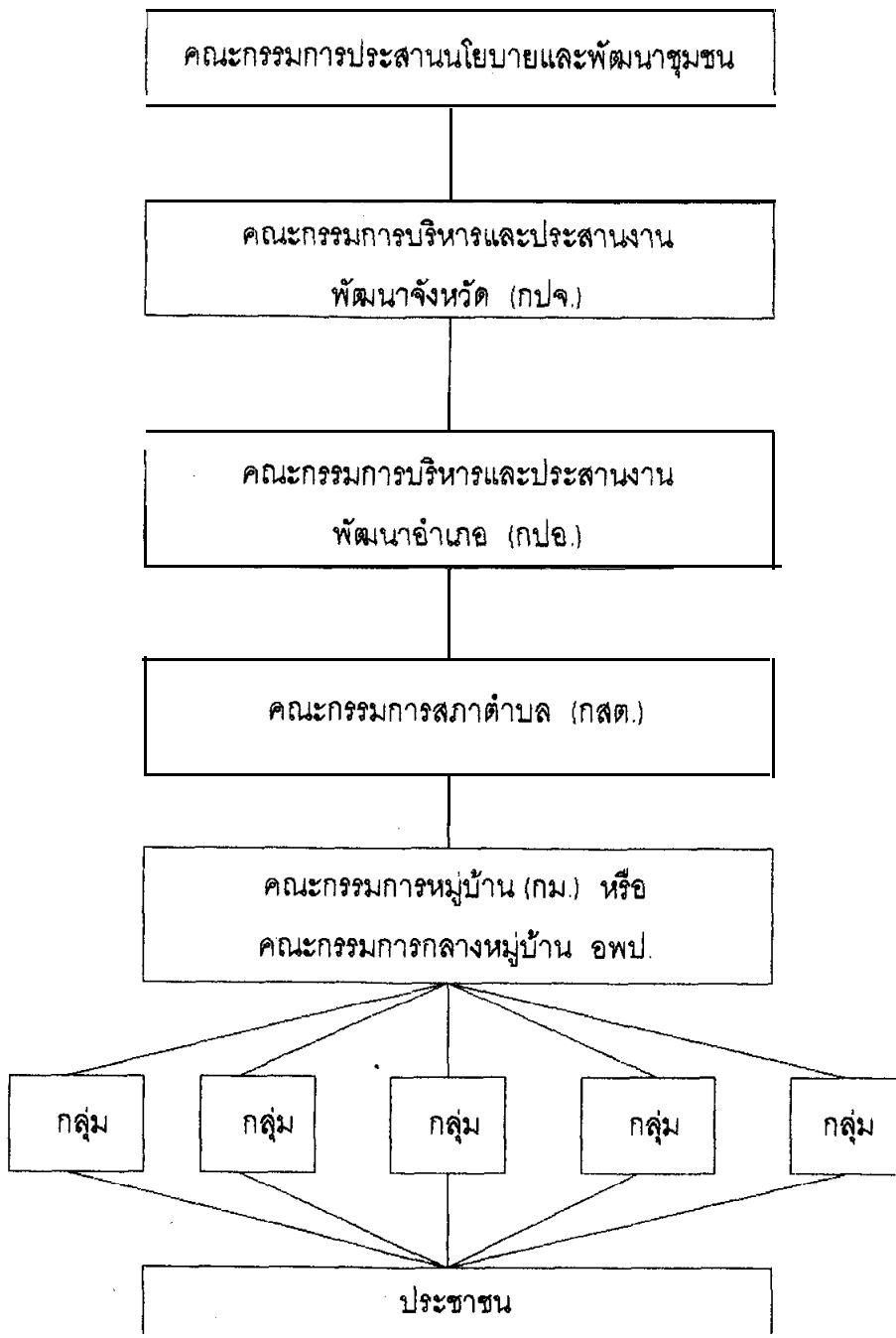
ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (กปจ.) ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง นายอำเภอทุกอำเภอ และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการมีหน้าที่วางแผนและอนุมัติโครงการพัฒนาชุมชนในจังหวัด ตลอดจนอนุมัติการจัดสรรเงินอุดหนุน วัสดุเครื่องมือ อัตราค่าจ้าง เจ้าหน้าที่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและประสานงานพัฒนา

ระดับอำเภอ มีคณะกรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาอำเภอ (กปอ.) มีนายอำเภอเป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการอำเภอที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการมีหน้าที่ในการพิจารณาโครงการพัฒนาหมู่บ้าน การวางแผนพัฒนาตำบล ประสานงานและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในอำเภอ

ระดับท้องถิ่น มีคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) ซึ่งประกอบด้วย กำนันเป็นประธาน และกรรมการประกอบด้วย แพทย์ประจำตำบล และผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละหนึ่งคน ส่วนกรรมการโดยตำแหน่ง มีผู้ใหญ่บ้านในตำบลและรองประธานคณะกรรมการหมู่บ้านอีกหมู่บ้านละหนึ่งคน โดยมีครูประจำตำบลเป็นเลขานุการและปลัดอำเภอหรือพัฒนาการเป็นที่ปรึกษา คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่บริหารงานของสภาตำบลและให้ความเห็นชอบโครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตำบล

นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งตั้งขึ้นตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2526 ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการเลือกตั้งจากราษฎรในหมู่บ้าน จำนวน 5 - 9 คน (เดิมเรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านหรือ กพม.) กรรมการชุดนี้มีหน้าที่ตัดสินใจในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้บรรลุเป้าหมายและความต้องการของราษฎรในท้องถิ่น รวมทั้งเสนอความต้องการเข้าจัดทำเป็นโครงการในแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัดตามลำดับ ทั้งนี้โดยให้แผนงานและโครงการดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิแสดงโครงสร้างการบริหารงานพัฒนาชุมชน

ในทางปฏิบัตินั้น พัฒนาการจะต้องดำเนินการให้คณะกรรมการพัฒนาตำบล (กพต. ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาตำบล) ทำแผนพัฒนาชุมชน 5 ปี ของตำบลขึ้น โดยแต่ละหมู่บ้าน พิจารณาปัญหาและความต้องการของชาวบ้านแล้วเสนอไปยังคณะกรรมการพัฒนาตำบล ซึ่งจะ ได้วิเคราะห์หาวิธีการแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง (โดยพัฒนากรและนักวิชาการ คอยแนะนำช่วยเหลืออยู่) แล้วจึงกรอกแบบฟอร์ม พช. 9 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาชุมชน 5 ปี ที่ทาง ราชการจัดไว้ให้ ต่อจากนั้นจึงส่งไปให้อำเภอพิจารณาให้ความเห็นชอบและประสานโครงการ ของตำบลต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน แล้วจึงส่งไปยังจังหวัดเพื่อขออนุมัติ เมื่อแผนพัฒนาชุมชน ได้รับการอนุมัติแล้ว พัฒนาการก็จะนำไปแจ้งให้ชาวบ้านและคณะกรรมการพัฒนาตำบลและ หมู่บ้านทราบ เพื่อให้ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเฉพาะปี (พช. 2) ต่อไป

สำหรับแผนงานของกรรมการพัฒนาชุมชนนั้น มีทั้งแผนดำเนินงานระดับกรม (เช่น แผนเปิดเขตพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจิตใจ ฯลฯ) แผนดำเนินการระดับเขต (แผนบริการทาง วิชาการ) แผนดำเนินงานระดับจังหวัด (แผนฝึกอบรม กม.กสต. และผู้นำท้องถิ่น) และแผน ดำเนินงานระดับตำบล (เช่น แผนพัฒนาเด็ก แผนพัฒนาเยาวชน แผนพัฒนาสตรี แผนศูนย์ สารวิถี ฯลฯ) ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาอบรมเพื่อการพัฒนาชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภา ตำบล หรือคณะกรรมการพัฒนาตำบล ผู้นำกลุ่มสตรี เด็ก และเยาวชน (สตย.) ผู้นำกลุ่มอาชีพ อาสาพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลเหล่านี้มีความรู้ความสามารถในด้านการ พัฒนาชุมชน และสามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ถ้าเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของ ท้องถิ่น ก็จัดอบรมวิชาพัฒนาชุมชน การเสนอปัญหาและแก้ปัญหา การฝึกเขียนโครงการ การดำเนินงานในหมู่บ้านพัฒนา ถ้าเป็นผู้นำเยาวชนก็สอนความรู้เรื่องเมืองไทย สุขศึกษา และ วิชาชีพต่าง ๆ เพื่อนำไปเผยแพร่แก่กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน ส่วนผู้นำกลุ่มอาชีพ ก็จัดอบรมใน ด้านอาชีพต่างๆ ตามความต้องการของกลุ่ม รวมทั้งหลักการบริหารกลุ่มอาชีพ หลักการสหกรณ์ การตลาด เป็นต้น

2. **การฝึกอาชีพแก่เยาวชน** โดยมีศูนย์พัฒนาอาชีพ ทำการฝึกอบรมเยาวชนระดับหมู่บ้านและตำบล ให้มีวิชาชีพติดตัว สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเครื่องยนต์ เกษตร ฯลฯ

3. **การฝึกอบรมสตรี** เพื่อให้สตรีในชนบทมีความรู้ ความสามารถในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ รายได้และมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้น วิชาที่เปิดสอน ได้แก่ วิชาอาหารและโภชนาการ อุตสาหกรรมในครอบครัว การตัดเย็บเสื้อผ้า การวางแผนครอบครัว การปรับปรุงบ้านเรือน เป็นต้น

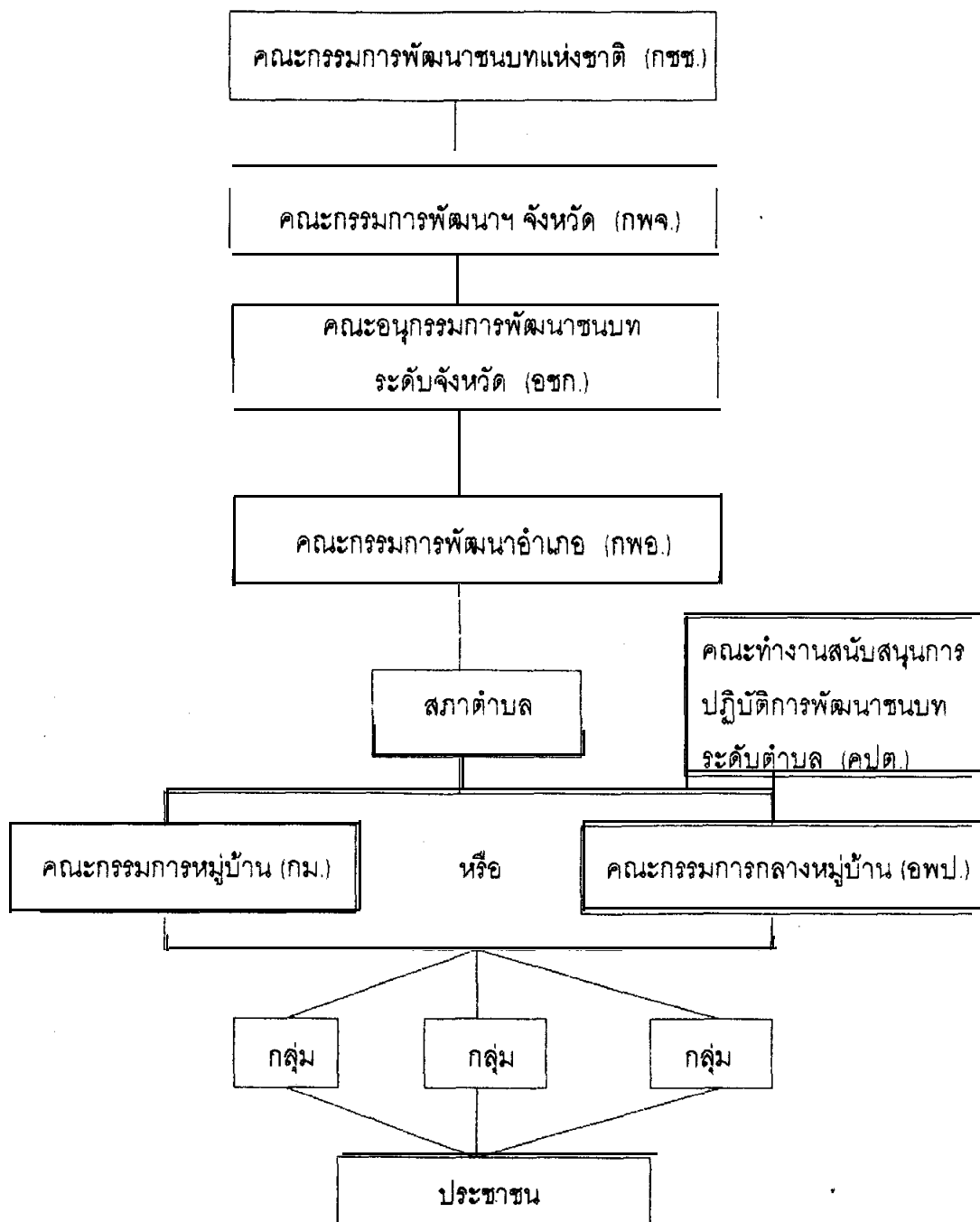
4. **การพัฒนาเด็กเล็ก** เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน (3 - 6 ปี) และแก้ปัญหาทุพโภชนาการของเด็ก รวมทั้งเพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็ก คณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก (กพด.) จะเป็นผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้แต่ละศูนย์ฯ มีผู้ดูแลเด็กไม่เกิน 3 คน ต่อจำนวนเด็ก 30 - 50 คน

5. **การส่งเสริมความรู้แก่ราษฎรในตำบลตามแผนศูนย์สารภี** (แผนศูนย์ส่งเสริมความรู้ประจำตำบล) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านอาชีพ การศึกษา การสังคม การอนามัย และการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตย ศูนย์ฯ ดังกล่าวจะทำการเผยแพร่และบริการข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น ดำเนินการสาธิตทดลอง จัดการฝึกอบรม และให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งนี้เพื่อวางรากฐานไปสู่การจัดตั้งสถาบันเกษตรกรและศูนย์ชุมชนขึ้นในตำบลในโอกาสต่อไป

ในปี พ.ศ. 2524 สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ออกระเบียบว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบทเสียใหม่ เนื่องจากองค์การบริหารการพัฒนาชนบทในรูปคณะกรรมการต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีมากมายหลายรูปแบบและซ้ำซ้อนมาก การจัดองค์กรในรูปแบบใหม่นี้แบ่งเป็น 4 ระดับคือ

1. **ระดับชาติ** ให้ยุบคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ยกเว้น คณะกรรมการกำกับนโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะกรรมการสร้างงานในชนบท (กสช.) แล้วให้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ขึ้นแทน
2. **ระดับจังหวัด** ให้มีเพียงคณะกรรมการสร้างงานในชนบทระดับจังหวัด (กสจ.) และคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) ที่ตั้งขึ้นใหม่เท่านั้น
3. **ระดับอำเภอ** ให้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) ขึ้นใหม่ โดยให้ยกเลิกคณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับอำเภอ (กพช.อ.) และคณะกรรมการบริหารและประสานงานพัฒนาอำเภอ
4. **ระดับตำบลและหมู่บ้าน** ให้ยกเลิกคณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับตำบล (กพช.ต.) และจัดตั้งคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) เป็นผู้ช่วยเหลืองานของสภาตำบล ส่วนในระดับหมู่บ้าน ให้ใช้คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) และคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ที่มีอยู่เดิมต่อไป (ในปี 2526 ได้เปลี่ยน กพม. เป็น กม.)

แผนภูมิแสดงโครงสร้างการบริหารงานพัฒนาชนบทปัจจุบัน

กรมประชาสงเคราะห์

หน่วยงานนี้สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีบทบาทและหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนหลายประการ เช่น การสงเคราะห์ครอบครัวไร้ที่พึ่ง การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การสงเคราะห์คนเป็นโรคจิตและคนชรา เป็นต้น สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท มีอยู่สองโครงการคือ โครงการนิคมสร้างตนเอง และโครงการพัฒนาชาวเขา

สำหรับโครงการแรก เน้นหนักการพัฒนาด้านการเกษตรโดยได้ทำการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเอาวิธีการเกษตรแผนใหม่ไปใช้ เช่น การใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้แก่ราษฎรในนิคม ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 50 แห่งทั่วประเทศ

ในด้านการพัฒนาชาวเขา ทางกรมประชาสงเคราะห์ได้เปิดศูนย์พัฒนาชาวเขารวม 9 แห่ง และมีหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 185 แห่ง โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเพิ่มรายได้และยกระดับฐานะการครองชีพของชาวเขา ส่งเสริมให้ชาวเขาทำการเกษตรแบบถาวร แนะนำชาวเขาให้ปลูกพืชอื่น ๆ แทนการปลูกฝิ่นและอบรมชาวเขาให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ

กรมประชาสงเคราะห์ยังทำหน้าที่ให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนหลายด้านแก่เด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนที่มารับการสงเคราะห์ต่าง ๆ เช่น

1. ศูนย์สาธิตไทย - เยอรมัน ฝึกอบรมวิชาการเกษตรต่าง ๆ แก่สมาชิกของนิคมสร้างตนเอง และเกษตรกรที่สนใจ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมและจะได้นำความรู้ไปปรับปรุงการเกษตรในนิคมสร้างตนเอง หรือของตนเอง หรือหมู่บ้านของตนเองให้ดีขึ้น

2. ศูนย์ฝึกและฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ให้การอบรมวิชาชีพแก่คนพิการทั่ว ๆ ไป เพื่อให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพได้โดยไม่เป็นภาระแก่สังคม

3. งานสงเคราะห์หญิง ให้การฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ แก่หญิงที่ต้องโทษตาม พ.ร.บ. การค้าประเวณี ซึ่งมารับการสงเคราะห์เพื่อให้มีความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว

4. **งานสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง** เป็นการให้การศึกษอบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิดตาม พ.ร.บ. ควบคุมขอทาน เพื่อให้ผู้ที่ต้องโทษสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ภายหลังที่พ้นโทษ และจะได้เลิกอาชีพขอทาน

5. **งานศูนย์ชุมชน** มีลักษณะเป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ การจัดห้องสมุด การจัดปฐกถา ได้ว่าที่ ฉายภาพยนตร์ ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการส่งเสริมงานการจัดตั้งศูนย์ชุมชนที่ช่วยขว้างและคล่องจั้น

6. **งานการอบรมครูช่วยสอนชาวเขา** คือ การฝึกอบรมชาวเขาที่จบการศึกษาสายสามัญแล้ว (ป. 6, ม. 3) โดยใช้ช่วงการฝึกอบรมระยะสั้น ประมาณ 3 เดือน เพื่อให้ชาวเขาเหล่านี้ได้กลับไปเป็นครูสอนเด็กชาวเขาในหมู่บ้านของตนเอง งานนี้ทำร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ คณะครูศาสนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป.กลาง)

กรป. กลาง หรือกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ขึ้นต่อสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2505 มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาชั้นบุกเบิก ที่เน้นหนักทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ (นพค.) ออกปฏิบัติงานพัฒนาในท้องถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ และได้จัดโครงการการศึกษาไว้เป็นนโยบายด้วย ซึ่งได้ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์เยาวชนขึ้นในที่ตั้งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ เพื่อเป็นแหล่งให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางด้านการศึกษา

2. จัดให้มีการชุมนุมเยาวชนในท้องถิ่นกันดาร โดยคัดเลือกผู้ที่มีบุคลิกลักษณะในการเป็นผู้นำที่ดีเข้ามาร่วมชุมนุม และสอดแทรกแนะแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งปลูกฝังความเป็นผู้นำที่ดี

3. โครงการเพื่อการศึกษาแก่เยาวชน โดยมุ่งพัฒนากำลังคนให้มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะช่วยตนเองได้และร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาสังคมนั้น ๆ ให้มีความเจริญยิ่งขึ้น

ในด้านการอาชีพ กรป. กลาง ได้ดำเนินการทั้งทางด้านเกษตร สหกรณ์ และอุตสาหกรรม โดยจัดเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในสาขาต่างๆ ไว้ในหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ เพื่อแนะนำส่งเสริมทั้งทางด้านเกษตร สหกรณ์ และอุตสาหกรรม การช่วยเหลือทางวิชาการ และทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และจัดให้มีโครงการฝึกอาชีพให้แก่เยาวชนเพื่อขจัดแรงงานที่สูญเปล่า มีการจัดหลักสูตรอบรมโดยเน้นหนักไปในทางปฏิบัติรวมทั้งการสอดแทรกการฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดี และสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย

งานของ กรป. กลาง เป็นงานที่ช่วยเหลือและสนับสนุนหน่วยงานของการพัฒนาชุมชน และใช้เวลาในการปฏิบัติงานสั้นมาก อาจจะทำานประมาณ 7 เดือน หรือเพียง 45 วัน ก็มี ต่อจากนั้นก็โอนหน้าที่ให้แก่ฝ่ายปกครองของกระทรวงมหาดไทยรับช่วงงานนั้นต่อไป และหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ก็จะไปตั้งหน่วยงานปฏิบัติงานในท้องถิ่นทุรกันดารอื่นอีก

งานของ กรป. กลาง แยกออกได้ดังนี้

1. ด้านการเกษตร และกสิกรรม คณะกรรมการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ได้ให้การช่วยเหลือประชาชนในด้านการรักษาและบำรุงพันธุ์พืช ทั้งยังส่งเจ้าหน้าที่ผู้มีความชำนาญในการเกษตรและกสิกรรม ไปให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการและการเงิน รวมทั้งให้การแนะนำในการเกษตรและกสิกรรม นอกจากนี้ยังช่วยบำรุงส่งเสริมให้เกษตรกรในท้องถิ่นนั้นรู้จักปลูกพืชพันธุ์ดี โดยแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืชและสัตว์เลี้ยง ตลอดจนอุปกรณ์ทางการเกษตรต่าง ๆ ให้กับเกษตรกรและกสิกรในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

2. ด้านการสาธารณสุขปโภค และสุขภาพอนามัย กรป. กลาง ได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือในเรื่อง น้ำดื่ม น้ำใช้ เช่น ขุดบ่อบาดาล การประชุม และให้การแนะนำในการสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ ตลอดจนแนะนำการกำจัดสิ่งปฏิกูล และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคต่าง ๆ

ทางด้านสุขภาพอนามัย นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังจัดให้มีการรักษาพยาบาลขั้นต้น (การปฐมพยาบาล) แก่ผู้เจ็บป่วย จัดตั้งสถานีอนามัยและส่งผู้เชี่ยวชาญในสาขานี้ออกไปให้คำแนะนำแก่ชาวบ้าน ในเรื่องการบำรุงรักษาสุขภาพ

3. **ด้านการคมนาคม** ให้การช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นด้วยการสร้างถนนให้หมู่บ้าน สร้างถนนในตำบล และถนนระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน หรือจากอำเภอหนึ่งไปยังอีกอำเภอหนึ่ง ช่วยให้การขนส่งสินค้าและการไปมาหาสู่กันสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

4. **การชลประทาน** ได้แก่ การสร้างทำนบกั้นน้ำ ขุดคลองส่งน้ำให้แก่หมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเกษตร

5. **ด้านการศึกษา** มีการอบรมเยาวชนในท้องถิ่นที่กั้นดาร์ อันเป็นจุดอ่อนต่อการแทรกซึมและบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ อบรมเยาวชนให้มีลักษณะเป็นผู้นำและมีวิชาชีพเป็นหลักฐาน มีรายได้พอสมควรแก่สภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.)

สพช. เป็นหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากรม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาระดับประถม ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐจัดให้เปล่าแก่ประชาชน นอกจากความพยายามที่จะขยายการศึกษาให้ทั่วถึงแล้ว สพช. ยังได้มุ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในระดับนี้ให้ดียิ่งขึ้น โดยมุ่งที่จะแก้ปัญหาสำคัญ 3 ประการคือ ความเสมอภาคในการจัดการศึกษา ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา และคุณภาพของนักเรียน ดังนั้น สพช. จึงได้กำหนดโครงการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โครงการเหล่านี้ มีหลายโครงการที่มีลักษณะของการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการทางการศึกษา ดังจะแยกตัวอย่างให้เห็นเพียงบางโครงการดังนี้

1. โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พข.)

การพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จะให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ บุคลากรของ สพช. ก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะในเขตชนบทยากจน จึงได้ริเริ่มโครงการนี้ขึ้นเพื่อส่งเสริม พัฒนา และคัดเลือกผู้นำ และบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทั้งตระหนักและยอมรับความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาชุมชนโดยการพึ่งตนเอง และเพื่อปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาเป็นแหล่งข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน เป็นศูนย์ประสานงาน บริการวิชาการและอาชีพ เป็นศูนย์

ส่งเสริมกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและชุมชน และเพื่อให้การศึกษาด้านอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การสาธารณสุข และการปกครองตนเองของประชากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษา

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนในเขตชนบทยากจน เข้าในโครงการมี 4 ข้อ คือ

1. เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนถึงชั้นประถมปีที่ 6 และใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้ผลดีกว่าโรงเรียนใกล้เคียง
2. เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่น้อยกว่า 120 คน และมีครูไม่ต่ำกว่า 7 คน
3. ครูในโรงเรียนจะต้องพักอาศัยในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งไปมาสะดวกไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของครูทั้งหมด
4. โรงเรียนของอำเภอขนาดใหญ่ คัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการได้อำเภอละ 2 โรงเรียนต่อปี นอกนั้นอำเภอละ 1 โรงเรียนต่อปี รวมทั้งประเทศปีละ 300 โรงเรียน

2. โครงการโรงเรียนผู้นำประชาธิปไตยและจริยธรรม

เนื่องจาก สปช. เห็นว่า การศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานในการสร้างสรรค์การปกครอง การพัฒนาประเทศจะสัมฤทธิ์ผล ควรเริ่มต้นจากการพัฒนาคนเป็นอันดับแรกโดยยึดแนวทางของประชาธิปไตย โดยมุ่งให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ และมีคุณธรรม รู้จักเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีวินัยในตนเอง มีวิจารณญาณในการตัดสินใจ รู้จักอดทนต่อการถูกคนอื่นวิจารณ์และสามารถร่วมมือกันทำงานเป็นหมู่คณะได้

เป้าหมายของโครงการนี้ กำหนดให้มีโรงเรียนแม่บท และให้แต่ละอำเภอมีโรงเรียนนำร่อง 1 โรง มีการจัดประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดทุกจังหวัด เพื่อรับทราบนโยบาย จัดพิมพ์คู่มือการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน จัดสัมมนาครูผู้สอน และให้ศึกษานิเทศก์ประจำสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาอำเภอออกนิเทศและติดตามผล

สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน จัดให้มีแนวทางเดียวกันคือ ให้เด็กเข้าใจ เรื่องสิทธิและหน้าที่ และมีจริยธรรม โดยอาศัยกิจกรรมตามขั้นตอนดังนี้

1. กิจกรรมก่อนเข้าเรียน เช่น การทำความสะอาดในบริเวณที่รับมอบหมาย
2. กิจกรรมหน้าเสาธง เช่น การควบคุมแถว เชิญธง กายบริหาร
3. กิจกรรมรายงานข่าว เช่น การรายงานข่าวภาคเช้า - เทียง
4. กิจกรรมระหว่างเรียน เน้นการแบ่งกลุ่ม คำนคว้า อภิปราย การแสดง บทบาทสมมติ ฯลฯ
5. กิจกรรมประเมินผลก่อนเลิกเรียน
6. กิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดเขตหมู่บ้าน วันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ

7. กิจกรรมอื่น ๆ ที่โรงเรียนควรจัดให้มีขึ้น ได้แก่ การเลือกคณะกรรมการนักเรียน หรือสภานักเรียน การประชุมคณะกรรมการสภานักเรียน ทุกวันจันทร์เพื่อวางแผนงานในแต่ละสัปดาห์ การประชุมใหญ่นักเรียนทุกวันศุกร์ เพื่อนันทนาการเสริม - เพิ่ม หรือปรับปรุงในส่วนที่มีปัญหา การจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการบริหารสภานักเรียนระดับอำเภอ

การจัดกิจกรรมตามโครงการนี้ ควรเน้นในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมีกการพูด มารยาทในการ ฟัง - พูด กระบวนการกลุ่ม การมีวินัยในตนเองเป็นประจำ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบของโรงเรียน

3. โครงการอาหารกลางวัน

เนื่องจากนักเรียนประถมศึกษาเป็นจำนวนมากประสบปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพราะผู้ปกครองมีฐานะยากจน นอกจากนี้ อาหารที่นำมาจำหน่ายในโรงเรียนยังขาดการควบคุมในเรื่องความสะอาดและคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้เด็กวัยนี้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ และมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ ขาดเรียนหรือไปโรงเรียนไม่สม่ำเสมอ ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน จึงสอบตกซ้ำชั้นปีละมาก ๆ เป็นการสูญเสียทางการศึกษาและทางเศรษฐกิจของชาติ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นและเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล ในอันที่จะส่งเสริมสุขภาพของเด็กวัยเรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ สำนักงานคณะ

กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการอาหารกลางวันขึ้น เพื่อดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษา ตามสัดส่วนจำนวนโรงเรียนแต่ละจังหวัด โดยพิจารณาระหว่างพื้นที่ที่ยากจน กับพื้นที่ปกติในอัตราส่วน 60 ต่อ 40

ประโยชน์ของโครงการนี้ ได้แก่ การช่วยเหลือให้นักเรียนจำนวนหนึ่งได้รับประทานอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการ มีภาวะโภชนาการดีขึ้น และสามารถนำผลจากการปฏิบัติที่โรงเรียนไปใช้ที่บ้านและใช้ประกอบอาชีพได้หลังจากจบการศึกษาแล้ว

กรรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่จัดการศึกษาทดแทนให้ผู้ที่ไร้โอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียน เน้นหนักด้านการฝึกอาชีพระยะสั้น บริการส่งเสริมการอ่าน การศึกษาทางสื่อมวลชนในรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วไป โดยประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งของรัฐและเอกชนอย่างใกล้ชิด

งานที่สำคัญของกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

1. งานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ มีความมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ รู้หน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และรู้หลักอาชีพเบื้องต้นและได้รับการพัฒนาโดยใช้วิชาชีพเป็นหลัก ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น และตัดสินใจด้วยตนเองได้ โดยแยกออกเป็น

1.1 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทชั้นเรียน ส่วนใหญ่ใช้ครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้สอน แต่อาจมีสอนตามบ้านและสถานที่ต่าง ๆ บ้าง โดยใช้ครูนอกประจำการหรือวิทยากรอื่น ๆ

1.2 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทอาสาสมัครเดินสอน ส่วนใหญ่ใช้ครูประกาศนียบัตรซึ่งยังไม่มียานทำเป็นผู้สอน ครูเดินสอนนักศึกษาไปตามบ้านหรือตามสถานที่ซึ่งจะรวมกลุ่มได้สะดวก และกำลังปรับปรุงให้มีบทบาทมากขึ้น แทนที่จะสอนเพียงอย่างเดียว ก็จะทำหน้าที่สำรวจปัญหาและพัฒนาด้านอื่นด้วย

1.3 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทนักศึกษาครู เป็นโครงการร่วมมือกับสถาบันราชภัฏ โดยขอให้นักศึกษาซึ่งจะออกฝึกสอน แทนที่จะสอนนักเรียนในโรงเรียนปกติ ไปสอนนักศึกษาผู้ใหญ่แทน

1.4 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทพระภิกษุเดินสอน เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุซึ่งมีเจตนาจะบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ได้ช่วยเหลือในโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือ

1.5 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จในหน่วยทหาร โดยร่วมมือกับหน่วยทหาร จัดฝึกอบรมวิธีการสอนให้แก่ทหาร และจัดหนังสือแบบเรียนให้แก่ทหารประจำการที่ไม่รู้หนังสือ

1.6 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขา จัดในบริเวณที่มีชาวเขาทางภาคเหนือ โดยใช้หลักสูตรแบบเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นโดยเฉพาะสำหรับชาวเขา ส่วนผู้สอนเป็นชาวเขา ซึ่งเคยได้รับการศึกษาอย่างต่ำ ม. 3 (บางคนเคยศึกษาได้รับประกาศนียบัตรครู)

2. งานการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ เป็นโครงการเพื่อสนองความต้องการของประชาชนที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ให้ได้มีโอกาสเข้าเรียนตามอัธยาศัย โดยแบ่งการศึกษาสายสามัญออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 (ป. 2)	ใช้เวลาเรียน	6 เดือน
ระดับที่ 2 (ป. 4)	ใช้เวลาเรียน	6 เดือน
ระดับที่ 3 (ป. 6)	ใช้เวลาเรียน	1 ปี 6 เดือน
ระดับที่ 4 (ม. 3)	ใช้เวลาเรียน	1 ปี 6 เดือน
ระดับที่ 5 (ม. ปลาย)	ใช้เวลาเรียน	2 ปี

สำหรับการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับ 3 - 4 ได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร วิธีสอน และการวัดผลเป็นการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 - 4 ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2522 แล้ว

3. งานการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในด้านการประกอบอาชีพให้ดีขึ้น โดยยึดเป็นหลักสูตรระยะสั้น ๆ เคลื่อนย้ายไปฝึกอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ตามความต้องการของประชาชน เมื่อประชาชนได้รับการฝึกอบรมจน

ไม่มีผู้ต้องการจะเรียนอีกแล้ว ก็จะเคลื่อนย้ายโรงเรียนไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป โดยแบ่งลักษณะของโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภทคือ

3.1 ประเภทโรงเรียนประจำที่ ได้แก่ โรงเรียนอาชีวศึกษาผู้ใหญ่มีวิชาที่เปิดสอน 4 หมวด ได้แก่ อุตสาหกรรม คนกรรม ธุรกิจ และเกษตรกรรม หลักสูตรเวลาเรียนตั้งแต่ 100 ชั่วโมงขึ้นไปถึง 1 ปีตามความเหมาะสม

3.2 ประเภทโรงเรียนเคลื่อนที่ แบ่งออกเป็น

3.2.1 โรงเรียนผู้ใหญ่เคลื่อนที่ เป็นหน่วยงานเคลื่อนที่เล็ก ๆ เข้าไปบริการประชาชนในชนบทหรือหมู่บ้านที่ห่างไกล เปิดสอนตั้งแต่ 9.00 - 15.00 น. ใช้หลักสูตร 150 - 300 ชั่วโมง วิชาที่สอนมีตัดเย็บเสื้อผ้า ดัดผม เสริมสวย ช่างเครื่องยนต์ และเกษตรกรรม

3.2.2 โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ (ผอศ.) เป็นหน่วยเคลื่อนที่สำหรับบริการประชาชนในท้องถิ่นที่มีประชากรหนาแน่น วิชาที่เปิดสอนเน้นหนักทางด้านอุตสาหกรรม และแบ่งเวลาเป็นรอบ ๆ

4. งานการศึกษาผู้ใหญ่แบบกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาโดยการรวมกลุ่มประชาชนให้ได้ไม่ต่ำกว่า 15 คน แล้วยื่นขอจัดกลุ่มสนใจต่ออำเภอและจังหวัด หลักสูตรที่จัดสอนไม่มีจำกัด จะเรียนวิชาใดก็สามารถเรียนได้ถ้ามีอุปกรณ์และผู้ที่จะดำเนินการได้ แต่ระยะเวลาเรียนจะต้องไม่เกิน 30 ชั่วโมง ผู้สอนไม่จำกัดคุณวุฒิ หากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความชำนาญงานในเรื่องที่จะสอนก็สามารถเป็นผู้สอนกลุ่มสนใจได้ การอนุมัติหลักสูตรและการจัดตั้งกลุ่มสนใจเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด กรมการศึกษานอกโรงเรียนเพียงแต่จัดสรรเงินค่าตอบแทนเป็นค่าสอนให้แก่วิทยากร โดยส่งไปตั้งจ่ายที่จังหวัดในลักษณะเงินก้อนเพื่อให้จังหวัดสามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ

5. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ดำเนินงานโดยส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ มีคณะกรรมการระดับหมู่บ้านเป็นผู้จัดหาอาคารสถานที่ดูแลรับผิดชอบที่อ่านหนังสือพิมพ์ การรับ-ส่งหนังสือพิมพ์ ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐบาล ซึ่งประกอบด้วย ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาพิเศษ ฯลฯ ช่วยแนะนำและติดตามผลการดำเนินงาน กรมสามัญศึกษาจัดสรรงบประมาณค่าซื้อหนังสือพิมพ์ จากการประเมินผลทั่วไปปรากฏว่า ในหมู่บ้านที่มีที่อ่าน

หนังสือพิมพ์ประชาชนในชนบทได้รับความรู้ ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตลอดจนตัวอย่าง การพัฒนาการทางสังคม และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพอย่างมากมาย

6 ห้องสมุดประชาชน จัดตั้งในเขตเทศบาลของจังหวัด และเขตสุขาภิบาล การ ดำเนินการได้ร่วมมือกับท้องถิ่นในการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน โดยมีคณะกรรมการอำนวยการ ห้องสมุดเป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง ทางราชการได้จัด- สรรงบประมาณในการก่อสร้างห้องสมุดส่วนหนึ่ง ประชาชนร่วมกันออกเงินสมทบอีกส่วนหนึ่ง การจัดห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการอยู่มีทั้งห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชน อำเภอ ห้องสมุดเคลื่อนที่ในเขต การปกครอง และห้องสมุดเคลื่อนที่

7 งานนิเทศทัศนศึกษา (การศึกษาประชาชน) เป็นการศึกษาที่ให้ความรู้แก่ ประชาชนทุกรูปแบบในลักษณะหน่วยเคลื่อนที่ไปสู่ประชาชนตามท้องถิ่นต่างๆ เช่น ให้การศึกษา โดยการฉายภาพยนตร์ การสาธิต การบรรยาย การจัดนิทรรศการ หรือโดยวิธีใด ๆ ก็ได้

8. งานการศึกษานอกโรงเรียนทางสื่อมวลชน เป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือให้การศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน ทั่วไปควบคู่กันกับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบอื่น ๆ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนทาง สื่อมวลชนนี้ ไม่กำหนดกลุ่มผู้ฟัง ไม่มีการลงทะเบียนเรียนเหมือนกับโครงการให้การศึกษาออก โรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ แต่เป็นการให้ความรู้ในเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้ทราบข่าวสาร ความรู้ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การให้การศึกษาแก่ประชาชนทางสื่อมวลชนที่จัดไว้บริการ มีดังนี้

8.1 การผลิตหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่

เป็นการผลิตหนังสือพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านการแนะนำอาชีพ โภชนาการ การอนามัย และการวางแผนครอบครัว กฎหมายในชีวิตประจำวัน สังคมศึกษา และระเบียบประเพณีต่าง ๆ ของไทย ตลอดจนเผยแพร่ข่าวสารที่นำรู้เป็นภาษาและเนื้อเรื่อง ง่าย ๆ และสามารถนำเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้ นอกจากนั้น ยังช่วยส่งเสริมการอ่าน และป้องกันการลืมนหนังสือของประชาชนในชนบทอีกด้วย หนังสือพิมพ์

ลักษณะเป็นแผ่นบาง ออกเป็นรายปักษ์ เพื่อให้ประชาชนในชนบทได้อ่าน โดยส่งไปยังที่อ่าน หนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน วัด กำนัน สถานีอนามัย และโรงเรียนผู้ใหญ่ทุกแห่งทั่วประเทศ

8.2 การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์

เป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนทั่วไป กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดรายการทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อสนองความรู้เกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ของงานการศึกษาผู้ใหญ่จากโครงการนั้น ๆ โดยตรง

ลักษณะของรายการที่จัดแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ เช่น บทสนทนา บทสัมภาษณ์ การอภิปราย และบทละคร โดยออกอากาศทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์หลายสถานี

9. การจัดฝึกอบรมเกษตรกรและผู้ใหญ่ในชนบท กิจกรรมของศูนย์การศึกษาประชาชน นอกจากจะได้จัดการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ได้เน้นที่จะให้ความรู้แก่เกษตรกร และฝึกอบรมผู้นำเยาวชนในชนบท เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้มากขึ้น

โครงการชลประทานน้ำอูน

โครงการนี้มีลักษณะเป็นการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแก่เกษตรกร ในบริเวณลุ่มแม่น้ำอูน ซึ่งได้แก่ท้องที่ใน 88 หมู่บ้านของ 13 ตำบล ในอำเภอพรรณานิคม อำเภอพังโคน และอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยมุ่งหวังที่จะเพิ่มรายได้สุทธิจากการทำการเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยครอบครัวละ 3,949 บาทต่อปี โครงการนี้ดำเนินการโดยอาศัยเงินกู้จากสหรัฐอเมริกา

โครงการนี้ได้มีการปรึกษากำหนดเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นและหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรมชลประทาน กรมการพัฒนาชุมชน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกันทำงานภายใต้ผู้อำนวยการภาคสนามคนเดียว ในการดำเนินการระดับนโยบาย จะมีคณะกรรมการ 3 ระดับคือ

1. **คณะกรรมการการพัฒนาเกษตรชลประทาน** ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน อธิบดีและผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ โดยมีผู้อำนวยการกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรฯ เป็นกรรมการและเลขานุการ

2. **คณะอนุกรรมการประสานงานระดับชาติ** มีรองปลัดกระทรวงเกษตรเป็นประธาน ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร รองอธิบดีกรมชลประทาน และผู้อำนวยการโครงการเป็นรองประธาน ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอนุกรรมการ โดยมีผู้อำนวยการกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรเป็นกรรมการและเลขานุการ

3. **คณะอนุกรรมการประสานงานระดับจังหวัด** มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ผู้อำนวยการสนามเป็นรองประธาน พัฒนาการจังหวัดสกลนคร เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานและนายอำเภอในท้องที่เข้าร่วมเป็นกรรมการ

หลักการดำเนินงานของโครงการนี้ เป็นการผนึกกำลังกิจกรรมทุกสาขาที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและเอกชน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อยกระดับมาตรฐานและคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น แผนงานและโครงการต่าง ๆ จัดทำจากการสำรวจความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่นโดยมอบให้สภาตำบลเป็นผู้ตัดสินใจ เป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานอยู่ที่การปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม การบริการความรู้และเทคโนโลยี การสนับสนุนกลุ่มและสถาบันของประชาชนโดยการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญของเจ้าหน้าที่ โดยมีกระทรวงเกษตรฯ เป็นศูนย์ประสานงานในส่วนกลาง และผู้ว่าราชการจังหวัดสนับสนุน ควบคุม ดำเนินการอยู่ในส่วนภูมิภาค

การดำเนินการในระยะแรก มีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตทางการเกษตร เช่น ทำคูส่งน้ำ การจัดรูปที่ดิน การจัดแบบแผนการปลูกพืชที่ได้ผลตอบแทนสูงและให้ผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์และการประมง การฟื้นฟูคุณภาพของดิน การขยายพันธุ์พืชดี ๆ การอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี การดำเนินงานทั้งหมดนี้ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการเกษตร ส่วนกรมประมงโดยสถานีประมงจังหวัดสกลนคร ได้ผลิตพันธุ์ปลาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ปลาดุกเพียน ปลานิล ปลายี่สกเทศ ปล่อยลงในเขื่อนน้ำอูนและแจกจ่ายพันธุ์ปลาและพันธุ์กุ้ง